

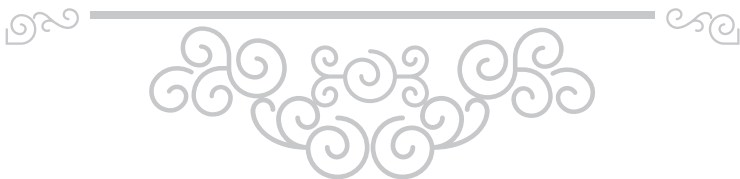

อักษรย่อบอกไวยากรณ์

ศัพทานุกรมภาษาถิ่นใต้ แต่ละคำมีอักษรย่อ บอกไวยากรณ์

ดังนี้

ก.	=	กริยา
น.	=	นาม
บ.	=	บุพบท
ว.	=	วิเศษณ์
ส.	=	สรรพนาม
สัน.	=	สันธาน
สำ.	=	สำนวน
อ.	=	อุทาน

๑ ศัพทานุกรมวรรณกรรมถิ่นใต้ จากคำกลอน

บทหนึ่งตะลุง

หนังสือ ท่องหล่อ

หนังสือศิลป์ บางตะพง

หนังสือ คักดีศรี

หนังสือพวงษ์น้อย

หนังสือจันทร์แก้ว บุญขวัญ

หนังสือประทีน บัวทอง

หนังสือล้อม สระกำ

หนังสือเขียน ไทวันจะ

บทโนรา

โนราฉลวย โรจนเมธากุล - กระบี่

โนราเต็ม อ่องเซ่ง - ตรัง

เพลงบอก

เพลงบอกปานบอด (ปาน ชีช้าง) - นครศรีธรรมราช

เพลงบอกรอดหล่อ (บางดำเสก ปากพั่น) - นครศรีธรรมราช

บทนิราศ

นิราศเมืองกระบี่ - ชุนสมานนุกฤติ

นิราศขึ้น (นิราศเรือนจำ) - นายขึ้น เกื้อสกุล

นิราศเมืองปะเหลียน - พระยาโสภณพัทลุงกุล (สว่าง ณ พัทลุง)

นิราศไปตรัง - คลิ่ง สุชะปุมณะพันธ์

นิราศรับพัชนี - พระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู)

นิยายกลอน

กลืนกรอบแก้ว - ส. ชำนาญภักดี

บทคำสอน

คำกลอนสอนใจ - ทอง นวลศรี

ก

กต

ก. สะกต

แล้วกตจิตภานาอาคมขลัง โอมปะติระปังกาลังใหญ่
เสกเซพะลุบกายหายพันใจ ลูกขึ้นไวจับกระบองของสำคัญ
(กลืนกรอบแก้ว)

กระซิง

น. ต้นไม้ตระกูลปาล์ม คล้ายต้นกะพ้อ แต่โตกว่าใบติดกัน,
ซิง ก็ว่า
พวกบ่าวไพร่สะพายดาบกระซิงกัน ก็พร้อมกันเดินเรียงเคียงสลอน
พลายสันเดินออกหน้าสองางอน พังแป้นจรตามหลังบ่าวพรั่งพรู
(นิราศเมืองปะเหลียน)

กล้วยเถื่อน

น. กล้วยป่า

ป่ากล้วยเถื่อนเหมือนหนึ่งแก้งปลูกสร้าง แลสร้างสละสลวยดูสวยสม
เยี่ยงดังสร้างแต่งไว้ให้คนชม ฟ่อนอารมณ์ร่าร้อนให้ฟ่อนคลาย
(นิราศเมืองปะเหลียน)

กลอนมูตโต

น. กลอนปฏิภาณ หรือกลอนสด

มาถึงวัดแจ้งพี่น้องเหอพรานแมงมาได้ เอากลอนมูตโตเป็นอักษร
ฟังดูให้แท้ให้แน่นอน ว่าเป็นนักสุนทรไครกลอนเด่น

(โนราเดิม - ตรึง)

พรานแมง = ตัวแสดงคนสำคัญประจำคณะโนราเดิม ที่
ออกพราน (มีหน้ากากพราน) และเล่นบทตลก ประจำคณะ มัก
เรียก “พราน” นำหน้าชื่อ

กาหวิ

น. เกาะลังกาวิ ทะเลอันดามันเขตมาเลเชีย

เกาะทั้งหลายเราไม่รู้จักชื่อ ที่รู้คือเกาะกาหวิตั้งอยู่ข้างหน้า
เมืองปะหลิดเห็นชัดถนัดตา จับแสงฟ้าแสงน้ำงามดูเพลิน

(นิราศเมืองปะเหลียน)

เมืองปะหลิด = ปัจจุบันคือรัฐปะลิสของมาเลเซีย

กีนयो

สำ. หลงคำเียนยอ, เชื่อง่าย, บ้ายอ, กีนลูกยอ ก็ว่า

ปานเหมือนเรือลำเล็ก แต่ว่าเป็นเด็กกีนยอ

ตัวรอดหลอเหมือนมหาสมุทร เรือปานจะมุดม้วย

(เพลงบอกรอดหลอ)

กุมมือ

ก. จับมือ

ชักนำให้ได้เรียนเขียนหนังสือ
เริ่มนมโกขอและกอกา

แกกุมมือแนะนำปล้ำเสดสา
แล้วให้ข้าสอนอ่านชำนาญดี

(กลืนกรอบแก้ว)

ปล้ำ = พยายาม

เสดสา = ลำบากอย่างยิ่ง

เกาะหมาก

น. เกาะปิ้ง (คำยืมภาษามลายู - ปูเลาปิ้ง)

ขึ้นบนบ้านพานพบจีนี่ง่าย

อธิบายบอกแจ้งแกลงไข

ขุนพาณิชบิดาข้าลาไกล

จากแดนไทยสู่เกาะหมากฝากธุระ

(นิราศเมืองปะเหลียน)

แกรนกราด

ว. ไม่เจริญงอกงาม

หว่างบ้านคนมีป่าพฤษชาติ ล้วนแกรนกราดกิ่งก้อยมันร่อยหลอ

ย่านเชือกมัดรัดพันต้นมันงอ คดทั้งกอคดกิ่งก้านก็คด

(นิราศเมืองกระบี่)

หว่าง = ระหว่าง

ย่านเชือก = เถาวัลย์

โก๋

น. พี่ชาย (คำยืมภาษาจีน) โก ก็ว่า
ถึงทับเที่ยงเบี่ยงบายไถ่จะคำ ออาทิตย์ต่ำลัษเงาภูเขาขร
แล้วลงจากรถไฟครรรโลจร ไปพักผ่อนบ้านโก๋เซ่งคูเก่งครัน
(นิราศไพบูลย์)

ทับเที่ยง = ที่ตั้งตัวเมืองตรังปัจจุบัน (ตำบลทับเที่ยง)
ภูเขาขร = ภูเขา + สิงขร

โก๋ปี้

น. กาแฟ (คำยืมภาษาอังกฤษ - Coffee)
ตามบ้านช่องสองข้างทางถนน เห็นผู้คนไปมาเขาค้าขาย
บ้างเช่าห้องเขาอยู่ดูสบาย ลางกว้านขายโก๋ปี้ขนมปัง
(นิราศเมืองกระบี่)
กว้าน = ตัก, บ้าน

ไกลหายหู

ว. ไกลมาก
ใช้คนจ้างถางป่าไปอีกเล่า นานคงเข้าไปไกลหายหู
ทางแห่งหนึ่งถึงเหวเป็นเปลวคู เมื่อแลดูปลายไม้อยู่ใต้ทาง
(นิราศรับพัชนี)

ข

ชั้นหมาก

น. การทำสัญญาระหว่างผู้ว่าจ้างโนราและโนรา โดยใช้ชั้นหมากแทนการทำนิติกรรม

ส่งแต่ศิษย์พากันแก้ชั้นหมาก รับไว้มากตลอดหม्यानอนถามหาตัวต่อนอนถอนสะอื้นกลืนน้ำตา รับแต่ยาฉืดและกินจนเหม็นเบื่อ
(โนราฉนวน - กระบี่)

หม्यान = ฤดูกาล

ขุย

ก. ต่ำ

อันเรื่องราวเช่นข้านี้สาหัส

ถ้าใครตัดเสียฉันให้ขุย

บางคนใจยิ่งกว่าติดฝอยขุย

มีอยู่ขุยในเขตนิเวศวง

(นิราศชั้น)

ขุย = มาก

ขล้า

ก. ร้าว, สับสน

ก็ต่างคนต่างอย่างพูดปากขล้า

หยิบเปลี่ยนตัวกันจับขยับเหวี่ยง

ข้างหนึ่งจับข้างหนึ่งจ้องตามองเมียง กลัวจะเพรียงเพื่อนพลิกถูกหยิกเอ็น

(นิราศเมืองกระบี่)

เพรียง = เสียที

แขก

น. คำที่ชาวไทยถิ่นใต้เรียกมุสลิม เช่น แยกมลายู แยก
อาหรับ แยกเปอร์เซีย

กลับออกบ้านนานเข้าจนพระแปลก จะว่าแขกก็ไม่ใช่ไม่สุเหร่า
คนเช่นนั้นแหละหนาศรัทธาเต่า หัวใจถือไว้อย่าให้เป็น

(คำกลอนสอนใจ)

ไม่สุเหร่า = ไม่มีสุเหร่าทำพิธีกรรม

แขกกลิ้ง

น. เรียกชาวอินเดียใต้พวกหนึ่งที่มีผิวดำ (เดิมคำนี้ หมายถึง
ชาวอินเดียที่มาจากแคว้นกลิงคราชฏร์)

เข้าในตึกแขกกลิ้งผู้หญิงเทศ มีหลายอย่างตามเพศวิเศษโส
ตัวดำขลับเหมือนกับตอตะโก ผ้ายะโฮนุ่งห่มพอสมทรง

(นิราศเมืองปะเหลียน)

ผ้ายะโฮ = ผ้าที่ส่งมาจากเมืองยะโฮ มาเลเซีย

ไขแจ

ก. ไขกุญแจ

เห็นผู้คุมยืนอยู่ประตูห้อง

นึกสยองเกรงอำนาจราชสีห์

ไขแจซากข้างนอกออกทันที

ถอดพวกที่กรอกร้อยปล่อยให้เดิน

(นิราศขึ้น)

ค

คนการ

น. คนที่เอางานเอาการ

ผู้ที่ไม่ทำงานผมเคยหมาย

นางเมียมักยกพายพากายหนี

อายนี้ไม่อายหนูหมดอดทุกปี

นางเมียหนีบากหน้าหา**คนการ**

(คำกลอนสอนใจ)

ยกพาย = หอบผ้าหอบผ่อนหนี (พาย = สะพาย)

คนมี

น. คนมั่งมี, คนฐานะดี

ถ้าผิวทำเมียทำ**ปล้ำ**ทั้งสอง

ไม่ผิดคลองงามดีเหมือนปีขลุ่ย

รู้ว่าขัดต้องหัดทำให้**ลุย**

อย่าเดินคุยกับ**คนมี**แลมิงาม

(คำกลอนสอนใจ)

ปล้ำ = พยายาม

ลุย = มาก

คำโพรก

น. คีนพรั้งนี้

จะสั่งคนเฒ่าจะเตือนคนแก่

คำโพรกต้องมาแลแต่หัวคำ

เรียกว่าเจ้าคุณผลบุญนำ

แกคิดทำโรงเรียนได้เพียรมา

(โนราเดิม - ตรัง)

หัวคำ = ยำคำ

คุม

สัน. ตราบเท่า

ถึงคราวแรกเริ่มมาดสวาทนุช จนที่สุดได้ชมสมสนิท

มิได้มีใจสองลำพองคิด

หมายจะชิดชมกัน**คุม**วันตาย

(นิราศเมืองกระบี่)

เคง

น. หวดตีปลาทำไว้เพื่อวางไข่, ลักษณะการแสดงอาณา-
เขตของปลากัดด้วยการทำพองให้ปรากฏ หากศัตรูบุกเข้ามา
ในเคงหรือในถิ่นตนจะสู้ไม่ถอยหนี

เป็นผู้ขยาลายไม่ผุดดุจ**มุสัง**

ชื่อไม่ดังเหมือนห้องกลองที่ใหญ่

เพื่อนมากัดใน**เคง**เกรงมันโย

ไม่วัวไถอดข้าวเท่าแต่ตาย

(คำกลอนสอนใจ)

มุสัง = ชะมด

ไม่วัวไถ = ไม่มีวัวไถ

เคยจี

น. กะปิเผา

กับอีกอย่างหนึ่งที่มันทำ

น้ำรอดยังจำได้ดี

มันเอา**เคยจี**วันละเพาะ

ให้เหนาะกับ**ลูกถิ่น**

(เพลงบอกรอดหล่อ)

เพาะ = พอก

เหนาะ = การกินโดยมีผักแกล้ม ผักที่แกล้มเรียก “ผักเหนาะ”

ลูกถิ่น = กระถิน, สะตอเบา ก็เรียก

เคี้ยวหนอง

ก. กลัดหนอง

ปวดศีรษะข้างเดียวเหมือนเคี้ยวหนอง จนพี่น้องแม่พ่อก็กังสย
หลายนายแพทย์รักษาระอาใจ ฉีดเท่าใดเหมือนยาค่าไม่มี
(โนราฉลวย - กระบี่)

โคลน้ำ

น. ตะไคร่น้ำ

มีเขาเงินเนินดินหินชะง่อน ศิลาซ้อนซับแทรกแตกกระลำ
ใต้ชะวากเว้งวังข่มชะอำ เป็นโคลน้ำย่อยหยดอยู่อัตรา
(นิราศเมืองกระบี่)

งวน

ว. รบกวน, หาเรื่อง

นวดแล้วขายนวดแล้วขายหวังได้ผล ยิ่งขายมากยิ่งจนน่าบัดสี
ผู้ที่ให้เพื่อนติดผิดหรือดี ยกคนมีขึ้นบำเรออย่างงวน
(คำกลอนสอนใจ)

นวด = การนวดข้าวเปลือกเพื่อให้เมล็ดข้าวเปลือกแตก

จากรวง

ติด = ติดหนี้

เงินราด

น. เงินค่าตอบแทนการแสดง (ค่าจ้าง)

คือโดยมากชั้นหมากเดิมไม่พลาด เล่นเที่ยวหา**เงินราด**อยู่หัดใหญ่
ออกบ้านนอกคอกนาระยะไกล นึกกังวลใจไ้เรื่องเครื่องมากมี
(โนราเดิม - ตรัง)

จ

จิม

ว. จวน, เกือบ, ริม, ขอบ

ยังตรองตรึกนึกเห็นยังเป็นห่วง จนเลยล่วงค่อนข้ามยามปัจจิม
ครั้นราตรีนี้ยังอยู่จ้ง**จิม** ไกลรู้ริมเร็ดร้างสว่างวัน
(นิราศขึ้น)

จุนจู

น. ผู้อำนวยการเรือสำเภา, หัวหน้าหรือผู้จัดการสินค้า (คำ
ยืมภาษาจีน)

ดวงเดียวดูเด่นโดดเด่นแล้วหาย เดียวกระจายวันวานแปลงปลาสี
จุนจูบอกว่าไฟฟ้าตรงหน้านี้ อยู่บนที่**เกาะหมาก**คือปากน้ำ
(นิราศเมืองปะเหลียน)

เกาะหมาก = เกาะปินัง

ฉ

ฉาว

ว. เสียงดังอื้ออึง

อย่าใจเบาเอาแต่ตีตำหนิว่า ถ้าอยากผ่านสายตาพี่น้องท่านอย่าฉาว
เมื่อหนังตลกโหดไปมั่งแต่ครั้งคราว นี่ไม่ใช่สาวโนราที่มารำ

(หนังล้อม สระกำ)

ฉาง

น. กระบี่ศัสตราวุธอยู่เหนือด้าม

ก. เข้าถึงที่สุด

ฝ่ายที่รับกายอ่อนลงนอนหงาย ฝ่ายรุกไล่แทงข่มจนถึงฉาง
ทั้งสองฝ่ายด้าวดันก็สิ้นแรง ล้มตะแคงนอนเรียงหัวเคียงกัน

(หนังล้อม สระกำ)

โฉ

ก. ส่งเสียงดัง

ครั้นตีกลวงกลั้วจะวงแล้วน้อง ฉนั้นจะร้องให้ฟังนงอย่าโฉ
ถ้าไม่ดีก็อย่าด่าโนราโฉ ถ้าไม่ดีก็อย่าโทษโกรธว่าแก่

(โนราเดิม - ตรึง)

โฉ = ชั่วช้า

๒

ชั้น

น. ปิ่นโต

ดึกสงัดจำวัดครั้งรุ่งเช้า เด็กซื้อข้าวใส่ชั้นแล้วผันผ่อน
ขึ้นรถไฟเหมือนกับวันก่อนก่อน จากชุมพรถึงสถานีนาชะอัง
(นิราศรับพัชนี)

ชาตรี

น. โนรา

เดือนแปดครวเข้าพรรษาหน้าสงกรานต์ พวกชาวบ้านพร้อมหน้ามากมาย
ตามประทีปไฟสว่างกระจ่างพราย กองพระทรายชาตรีมีประชัน
(นิราศเมืองปะเหลียน)

เชือน

ก. ช้า, ไถล

พอรุ่งขึ้นเข้าตรู่ไม่อยู่เชือน มีพวกเพื่อนพร้อมพรูดุไสว
ไปทำการย่อยหินริมถนนไพร ผู้คุมไปกำกับบังคับการ
(นิราศขึ้น)